

Stanovisko SKAV k situaci v řízení regionálního školství – KS 21.6.2012

Stálá konference asociací ve vzdělávání (SKAV) je registrovaným sdružením 16 nezávislých, nevládních a neziskových organizací ve vzdělávání. SKAV jako celek již po léta sleduje a analyzuje potřeby vzdělávání v ČR i vzdělávací politiku, vydává stanoviska. Členské organizace poskytují další vzdělávání učitelům, dlouhodobě přispívají k modernizaci českého školství, usilují o zvýšení profesionality učitelského povolání. Jsou mnohdy součástí nebo partnery širších mezinárodních vzdělávacích organizací, mají tedy přístup k zahraničním koncepcím, zkušenostem i materiálům.

Za dobu své existence zpracovala SKAV několik významných studií. V roce 2005 vydala SKAV studii Rizikové kroky vzdělávací politiky v oblasti evaluace (autorky J. Simonová, J. Straková); v roce 2007 vydala SKAV studii Hodnocení výsledků vzdělávání a jeho funkce ve vzdělávacích systémech ve vybraných zemích (od týchž autorek); v roce 2008 to byla publikace Hodnocení: důvěra, dialog, růst (autorky H. Košťálová, J. Straková), v roce 2010 SKAV pořídila studii *Kdy a jak měnit kurikulum*.

Ve spolupráci s o.p.s. EDUin pořádá SKAV *Kulaté stoly*, které jsou v současnosti jedinými pravidelnými veřejnými setkáními odborníků ve vzdělávání k aktuálním tématům v oblasti školství. Jednou ročně pořádá SKAV k takovým tématům Otevřenou konferenci.

Pro současnou situaci a pro nové vedení ministerstva **SKAV může nabídnout svou expertizu zejména z oblasti utváření konsensu v potřebách a problémech vzdělávání nebo z oblasti dalšího vzdělávání** pedagogických pracovníků.

Za prioritní požadavky v současné situaci ve školství SKAV považuje následující:

1. Je nutné zbavit se v řízení školství kabinetního rozhodování a dosáhnout otevřenosti MŠMT k diskusi se všemi aktéry vzdělávání.
2. Získávání dat potřebných pro řízení vzdělávacího systému považujeme za důležité, ale je nutno zastavit používání neadekvátního nástroje, jímž je plošné, srovnávací testování. Získávání dat pro řízení nemůže být zaměřováno ani se zpětnou vazbou pro žáky a učitele.
3. Tvorba a zavádění systému profesního růstu učitelů i kurikulumní reforma a revize RVP musí být založeny na maximální participaci těch, jichž se týkají.

Při zlepšování školství by podle zkušeností SKAV měl být mnohem více využíván **velký potenciál nejlepších učitelů a škol**, k nimž se dlouhodobě obracejí pro inspiraci a poučení další školy. Vzájemné učení patří podle různých studií, např. podle u nás hodně citované studie McKinsey z roku 2010, mezi nejúčinnější způsoby zlepšování práce učitelů.

Ad 1.

Od MŠMT očekáváme zahájení a profesionální řízení skutečně široké a vyhodnotitelné profesní i veřejné diskuse nad otázkami základního (regionálního) školství a vzdělávání. Přípravu změn je nutno vyvést z dosavadního kabinetního okruhu.

Podle zkušeností z předchozích veřejných diskusí SKAV navrhuje, aby kolem každého zásadního problému nebo záměru, který chce MŠMT ve školství řešit nebo zavádět, měla veřejná diskuse

a) **jasnou strukturu, vč. promyšleného cíle,**

b) **profesionální a zcela otevřené řízení.**

(Příkladem úsilí o efektivní vedení diskuse může být – bohužel předčasně zrušená -

stálá konference asociací ve vzdělávání

diskuse z roku 2009 o Standardu profese učitele, příkladem neefektivně řízené diskuse je současná diskuse k "standardům" nebo k revizi RVP-ZV nebo k tzv. Strategii základních gramotností.)

Aby se do veřejné diskuse zapojila většina profesní komunity, bude třeba vést diskuse tak, aby **každý účastník v ní spatřil přínos pro sebe, pro svou práci i pro svou profesi**. Není možné, aby probíhala v malém kroužku, ani jako "schvalování" v souboru nejbližších spolupracovníků. Zároveň je třeba se vyhnout tomu, aby se kdokoliv z přispěvatelů cítil k diskusi donucován nebo ji vedl jen formálně jako požadavek "shora".

SKAV považuje za nešťastné, že MŠMT považuje za partnery nebo šířitele závažných změn ve školství převážně jen své vlastní ústavy nebo úzký okruh připomínkových míst, a že mnozí zaměstnanci státních institucí považují působení nevládních organizací za "extremistické", příliš radikální a nevhodné ke spolupráci. Organizace sdružené ve SKAV jsou připraveny spolupracovat a nabízejí ministerstvu spolupráci.

SKAV navrhuje **oddělení politické diskuse od odborné diskuse**, neboť jejich dosavadním mísením dochází k matení cílů i pojmů. V rámci oddělených typů diskuse pak bude třeba nejen ponechat **volnost** všem zájemcům, ale také **cíleně oslovovat** účastníky, zastánce i oponenty různých návrhů. Cílem je, aby obsah (návrhy, názory, příspěvky) byl opravdu **široce reprezentativní**.

Diskuse nedosahující náležitě šíře by opět vedla jen k formalismu (opatření jsou pak zaváděna bez pochopení a souhlasu dotčených a ti je provedou jen "na papíře"), anebo by se úzkou diskusí zužoval i ideový záběr a prosazovalo by se izolované pojetí.

Ad 2.

SKAV uznává, že pro řízení vzdělávacího systému je nutno získávat data, ale je znepokojena, že v přípravách na plošné, srovnávací testování zcela schází vědomá prevence jeho pravděpodobných negativních dopadů na české školství. Podle SKAV **není u nás náležitě ujasněna povaha ani důsledky plošného testování**. Je patrné, že u řady pracovníků v řídicí sféře převažuje nad skutečnou potřebou výzkumových dat politická touha po snadno získaných a zjednodušeně interpretovatelných statistikách. Považujeme za nepřijatelné, že příslušné orgány namísto vysvětlování cílů a namísto objasnění toho, jak mají být výsledky testů využity, stále projednávají a zveřejňují jen okolnosti a cíle čistě provozní, které jsou vlastně druhotné. Nebyla provedena **náležitá oponentura** ani odborná (nejen technologická, ale ani testologická a pedagogická), ani praktická (co do požadavků na učitele a školy, i co do dopadů na výuku a rozvoj žáka).

Příprava testů ani dosavadní tvorba standardů **nebudí důvěru** v to, že tak vlivné nástroje nebudou použity ke škodě vzdělávání. Způsob zavádění testování navzdory všem námitkám vyvolává dojem, že je při něm používáno politické moci tam, kde by se mělo naslouchat odborným argumentům a vytvářet konsensus v profesním diskursu.

SKAV považuje za nepřijatelné, aby došlo k podobnému **plýtvání penězi, promarnění potenciálu učitelů i zklamání důvěry** ve školství, jako tomu bylo u státní maturity.

SKAV navrhuje, aby do doby, než bude skutečně vyjasněno, jaká data jsou potřebná k řízení resortu a které jsou pro to adekvátní nástroje, **nebyly testy prováděny plošně**. Navrhujeme, aby se případná změna využití financí obrátila směrem k podpoře monitorovacích nástrojů pro učitele a školy, nástrojů, které nebudou mít povahu mocenských nástrojů ČŠI ani ministerstva, nýbrž budou volně k dispozici

stálá konference asociací ve vzdělávání

školám. Domníváme se, že takové odborně připravené monitorování a reprezentativní výzkum výsledků vzdělávání může být ve shodě s nedávným doporučením komise OECD. Případné centrální zásahy a změny ve školství (úpravy kurikula, tvorba standardů atd.) smějí následovat teprve po takových výzkumech a musejí být opřeny o široký konsensus informovaného terénu.

Ad 3.

Pokud má být některé systémové opatření realizováno úspěšně a nikoli jen formálně nebo zkreseně, musí se samotného jeho vzniku a vývoje účastnit co největší počet těch, kdo budou změnu realizovat a jichž se dotkne. Jinak **potřebnost ani povaha změn nebude pochopena, implementace bude odmítána nebo pokřívána**, případně přinese plody jen v nevýznamném počtu případů. To se týká jak systému profesního růstu, tak kurikulární reformy.

SKAV je připraven spolupracovat v těchto v aktivitách, protože míří na klíčové podmínky zvyšování kvality vzdělávání:

a) **SKAV nabízí svou zkušenost s profesním rozvojem učitelstva při vypracování a zavádění systému profesního růstu pedagogických pracovníků.**

Naše organizace za léta působení vyškolily mnoho učitelů vybavených pro rozvoj těch kompetencí žáků, které se dnes ukazují jako nejméně zvládané: kompetenci osobnostně-sociální, čtenářskou gramotnost, aktivní přístupy k učení. Lektoři organizací ve SKAV po léta zvyšují počet učitelů, kteří znají a ovládají pedagogické přístupy a metody založené na nejnovějších výzkumech procesů učení. Šíří učitelské dovednosti, jako je reflexe vlastní práce, vzájemné učení (peer to peer) mezi učiteli, badatelské přístupy, ekologické myšlení, výchovu k občanství i zdravý životní styl atp.

b) Mezi členy SKAV jsou lektoři, kteří vytvářeli nebo prováděli původní, ještě nezkresený program pro koordinátory kurikulární reformy a mají zkušenost s překonáváním problémů, které školám brání v opravdové proměně výuky v duchu RVP-ZV. **Trvalý kontakt našich lektorů s učiteli v praxi nám přináší také dobrý přehled o tom, co je potřeba a co se dá systémově i aplikačně udělat pro revizi a zlepšování RVP.**

c) Organizace ve SKAV mají letitou **zkušenost s dalším vzděláváním učitelů**, a to v kursech a programech, které míří na skutečně podstatné složky výuky a učitelovy práce, jako jsou vzájemný respekt a partnerský vztah k žákům, osobnostně rozvíjející výuka, aktivizující metody. Speciálně na **vzdělávání dlouhodobé, sledující proměnu až do třídy k žákům**. Naše organizace mají desítky akreditovaných programů, o které školy a učitelé opakovaně žádají a hledají i jejich návazné pokračování.

Členské organizace a členové SKAV jsou přesvědčeni, že pozitivně lze situaci v základním vzdělávání ovlivňovat jen široce konsensuálním postupem, při kterém jsou včas společně vyjasněny a dohodnuty cíle i postupy změn a při kterém je využit potenciál všech, kdo ve školství působí.